

# POPÜLERLEŞME SÜRECİNDEKİ ALTKÜLTÜR TEMSİLCİLERİNİN YAŞADIĞI ÇATIŞMALAR: JOKER ÖRNEĞİ

Sezen Ünlü\* - Nasıf Ali Ünügür\*\* - Bilal Kır\*\*\*

## ÖZET

Sosyal bir varlık olan insan, gündelik hayatta ve iş yaşamında diğer bireylerle etkileşim halindedir. Bireyler bu etkileşime iletişim yoluyla dâhil olmaktadır; duygularını, düşüncelerini ve isteklerini paylaşma eyleminde bulunurlar ve bu yolla kendilerini ve diğerlerini değerlendirme olanağı bulurlar. İş yaşamı da sosyal bir sürecin içinde gerçekleşmektedir. İster bireysel ister bir grup ya da takımın üyesi olarak çalışma biçimine sahip olunsun, bireyler bireysel ve sosyal yönlerden yani hem psikolojik hem de sosyolojik bir varlık olarak hayatlarını sürdürmektedirler. Dolayısıyla iş yaşamındaki kazanımlar, değişimler, kaygılar, hatalar, kayıplar, çatışmalar kısacası olan biten her şey, bireye psikolojik, sosyolojik ve ekonomik olarak olumlu ya da olumsuz şekilde yansımaktadır. Bireyler, iş yaşamı süresince değişen ve gerilim yaratan durumlara uyum sağlama çabası göstermektedir; ancak çatışmalarla baş etme yöntemleri bireyden bireye değişebilmektedir. Bu çalışmada temsil ettiği alt kültür popülerleşme sürecinde olan alt kültür temsilcisinin yaşadığı çatışmaların düzeyleri, bireysel olarak ve iş yaşamında ne tür çatışmalar yaşadığı, çatışmalar karşısındaki davranış biçimi, yaşadığı çatışmaların olumlu veya olumsuz etkileri, çatışmaları yönetim biçimi ve çözüp çözememe durumu üzerine odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler yorumlanarak amaca ulaşmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çatışma, çatışma yönetimi, popülerleşme, altkültür, medya

## THE CONFLICTS EXPERIENCED DURING POPULARIZATION BY THE MEMBERS OF SUB-CULTURE: JOKER CASE

### ABSTRACT

Human beings, as social creatures, interact with each other in daily life and work life. This interaction is realized through communication; individuals share their emotions, thoughts and wishes and evaluate themselves and others accordingly. Work life is also experienced within a social process. Whether work life is based on individual work or teamwork, individuals continue to reflect their psychological, economic and sociological existence in both social and individual terms. Therefore, gains, losses, changes, concerns, mistakes, and conflicts in work life negatively or positively affect individuals psychologically, sociologically and economically. Individuals try to adapt to changes and stress-causing situations in work life; however, the methods they apply to cope with conflicts vary from person to person. This study focuses on the conflicts experienced by the members of sub-culture during the popularization of this sub-culture, the types of individually experienced conflicts as well as the conflicts in work life, individuals reactions to these conflicts, the positive and negative

---

\* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

\*\* Arş. Gör., Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi

\*\*\* Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

*effects of these conflicts, the way individuals manage conflicts and whether these conflicts are solved or not. The data obtained from semi-structured interviews were interpreted accordingly to achieve the aim of the study.*

*Key words: Conflict, conflict management, popularization, subculture, media*

## GİRİŞ

Popüler kültür, Sanayi Devrimi ile birlikte kültürel öğelerin bir meta olarak üretimi, dağıtımı, pazarlanması ve tüketimi gibi süreçleri kapsayan bir kavramdır. Alemdar ve Erdoğan (2005: 34); popüler kültürün günümüzde, kitle üretimi yapan pazarın ekonomik, siyasal ve bilişselliğinin ifadesi olan kitle kültürünün somut şekillerinden biri olduğunu söylemektedir. Bu yapı içerisinde kendi varlığını oluşturan ve popüler kültürün bu dinamiklerinden ayrılan bir kültür yapısı da bulunmaktadır. Bu yapı altkültür olarak adlandırılmaktadır ve Jenks'in (2007: 21) ele biçimde, "toplum içindeki meşrulaştırmanın ve denetimin hâkim yapısından duyulan hoşnutsuzluğu veya bu yapıya yapılan bir müdahaleyi ifade eden bir karşıt değerler grubuna bölgesine, kültürüne ya da ayrışmaya işaret eder".

Çalışmaya konu olan, popülerleşme sürecindeki altkültür temsilcisi, günlük yaşamından, iş yaşamına kadar temsilcisi olduğu altkültür ile popüler kültür gereklilikleri arasında çatışmalar yaşamaktadır. Temsilcilerin profesyonel hayatlarında bazı kazanımlar elde etmeleri için karşıt oldukları kültüre dâhil olmak zorunda kaldığı görülmektedir. Örneğin, popüler kültür karşıtı birçok şarkı yazmış olan bir rap müzik temsilcisi, televizyonda yayınlanan popüler bir ses yarışmasına katılabilmektedir.

Popüler kültür ile rap kültürünün doğası arasındaki karşıtlık, temsilcinin yaşamında çeşitli çatışmalara neden olmaktadır. Bu problem doğrultusunda, bu çalışmada bir alt kültür öğesinin popüler kültüre nasıl dâhil olduğu, temsilcinin bu süreçte neler yaşadığı, bu süreci nasıl yönettiği ve karşılaştığı çatışmaları çözme biçimi incelenmiştir.

### 1. ALTKÜLTÜRDEN POPÜLER KÜLTÜRE DOĞRU

Kitle iletişim araçlarının günden güne gelişiyor olması medya içinde yer alan her türlü öğenin de yapısına etki etmektedir. Özellikle medyanın geleneksel ve yeni medya olarak çeşitlenmesinden sonra bu yapısal değişim hızlanmıştır. Ancak yeni medyadan söz etmeden önce özellikle popülerleşme konusunda geleneksel medyanın etkisinden söz etmek gerekmektedir. "Popüler kültür" kavramının günümüzdeki anlamını karşılaması için kitle iletişim araçlarının "popüler" kelimesine kazandırmış olduğu farklı boyut hesaba katılmalıdır. Bu bağlamda "popüler olanın mı televizyonda gösterildiği ya da radyoda çalındığı yoksa televizyonda gösterildikten veya radyoda çalındıktan sonra mı popüler kabul edildiği" sorusunun yanıtına bağ-

lı olarak geleneksel medyanın popüler kültüre olan etkisinden bahsetmek mümkün olacaktır.

“Popüler nedir?” Sorusunun yanıtı olarak “halk tarafından tercih edilen” gibi basitçe ve bilindik bir tanım yapılabilmektedir. Popüler kelimesinin kültürel alanda da etkisini göstermiş olmasıyla “halkın kültürü” gibi bir karşılık bulması gerekirken, medyanın etkisiyle daha farklı bir yapıya bürünmüştür. “Popülerin bu egemen kullanılışı popüler alandan kültürel alana da yayıldı; bu egemen tanımı yeni alanlara taşıyarak, yeni ifade biçimleri vererek ve toplumsal sistem için yeni dayanak rolü sağlayarak devam etti: Örneğin, popüler TV programı, popüler film yıldızı, popüler sporcu ve genel olarak popüler ve pop kültür gibi” (Erdoğan ve Alemdar 2005: 30).

Bu tanıma göre; popüler kültür, günümüzde herkes tarafından bilinen her türlü konuyu kapsayan, halkın tercih ettikleriyle şekillenen bir kültür biçimidir. Ancak eleştirel kuramcıların yaklaşımınca “Popüler Kültür” kavramı, halkın tercihlerinden çok halkın tercih ettiğini zannetmesini ön gören üretim araçları sahiplerince oluşturulmaktadır (Kır 2016: 3). Üretim araçlarının sahipliğine bağlı olarak meydana gelen kültür biçimi popüler olana ya da popüler olması istenilene hizmet eder bir yapıdadır. Ancak popüler kültür öğelerinin büyük kitleler tarafından tüketiliyor oluşu, onları toplumun her kesimince tercih edilen ürünler yapmaz. Bu ayrılma noktası, alt kültürle ait olan ürünlerin üretim ve tüketim biçimlerini incelemeyi gerektirmektedir.

Alt kültürle ait kıyafet, aksesuar, araç, enstrüman, film, müzik, resim her ne olursa olsun bunların üretimi ve tüketiminde popüler olandan ayrıldıkları noktalar vardır. Alt kültüre ait olan öğeler büyük kitlelere ulaştırılmak amacıyla üretim sürecine girmez, bu öğeler alt kültürün sürekliliğini destekleyici niteliktedir. Ancak bazı durumlarda alt kültür öğeleri “popüler kültür üreticileri” tarafından fark edilir ve üretim amaçları ekonomik kazanç sağlamaya indirgenir. Ekonomik bir kazancın sağlanması yalnızca popüler kültür öğesinin üretimine özgü değilse bile, alt kültürlerde bulunmayan ekonomi politik süreçler devreye girer ve üretilip tüketilmesine kadar olan bütün aşamalar planlı bir biçimde işlemeye başlar. Bu süreçte, rap müzik temsilcilerinin popüler müzik temsilcileri ile yapmış oldukları düetler bir örnek oluşturmaktadır. 70’lerde ortaya çıkmış olan alt kültür müzik türlerinden rap müziğinin popülerleşme sürecine bakıldığında da benzer bir durumla karşılaşılmaktadır. 1980’lerin ortasında Run DMC grubu, o yılların ünlü Rock grubu Aerosmith ile “Walk this way” isimli kısa zamanda hit olmuş bir düet yapmıştır. Parça toplamda 3,3 milyon kopya satarak kamuoyunda rap müziği tanıtmıştır (Blair 1993: 21).

Yeni medya teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte, alt kültür temsilcilerinin kendilerini var ettikleri alanlardan biri de burası olmuştur. Özellikle geleneksel medyada istedikleri yeri bulamayan ancak toplumun bir parçası olduğunu da duyurmak isteyen alt kültür temsilcileri için yeni medya bir alternatif varoluş alanı olmuştur. Bu bağlamda değerlendirilebilecek olan “Youtube.com” video paylaşım sitesinde şarkı-

larını yayınlayan alt kültür temsilcileri, dinleyici kitlelerini genişletebildikleri gibi istenildiği zaman ulaşılabilir bir boyuta erişmiştir.

Yeni medya teknolojileri alt kültür temsilcilerinin kendi popülerliğini yaratmaları fırsatı sunmuştur. Ancak alt kültür müziğini hobiden ziyade ekonomik bir kazanç amacıyla olarak icra eden temsilciler için yeni medya büyük bir kazanç imkânı sağlamamıştır. Dolayısıyla bu temsilciler piyasadan gelir sağlamak amacıyla alternatif yollar aramak zorunda kalmıştır. Bu yollardan birisi olarak geleneksel medyadaki popüler müzik yarışmaları tercih edilebilir bir ihtimal olarak görülmektedir. Ancak alt kültür temsilcilerini popüler kültürün bir parçası olarak görmek istemeyen dinleyici kitlesi için bu durum bir eleştiri sebebi olmuştur. Bu bağlamda temsilci hem alt kültürün yapısı gereği hem de dinleyicisinden gelen baskı nedeniyle popülerleşme sürecinde çeşitli çatışmalarla karşılaşmıştır. Bu çatışmalar özellikle bireyin kendisiyle, dâhil olduğu toplulukla, dinler kitlesiyle ve iş yaşamıyla ilgili olmuştur.

## 2. ÇATIŞMA KAVRAMI, ÇATIŞMA DÜZEYLERİ VE ÇATIŞMA YÖNETİMİ

Çatışma kavramı, Güney (2000: 21) tarafından, örgüt ve bireyler bazında farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Buna göre, çatışma, örgütlerdeki bireyler veya gruplar arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesi aşamasında ortaya çıkan farklılıklar, bir rekabet sonucu ortaya çıkan bir durum, organizasyon üyelerinin ihtiyaçları ile organizasyonun amaçları arasındaki çelişki olarak tanımlanmaktadır. Bireysel bazda ise, çatışma, birbiriyle uyuşmayan iki ya da daha fazla güdünün aynı anda bireyi etkilemesiyle ortaya çıkmaktadır (Cüceloğlu 1991: 282).

Çatışmanın tanımı ele alınacak olursa; Kelly (2006: 22), “iki veya daha fazla kişi arasında düşünceler, değerler ve duygulardaki farklılıklardan kaynaklanan iç uyumsuzluk” olarak belirtirken; Akkirman (1998: 2) kişilerin farklı kültür ortamlarından gelmelerinin değer, yetenek, amaç, beklenti, kişilik ve algı gibi farklılıklar oluşturduğunu ve bu farklılıkların çatışmaların temel nedeni olarak ele alınabileceğini belirtmiştir. Bunlara ek olarak, Eren (2004: 553) ise çatışma kavramını, bireylerin ve grupların birlikte çalışma sorunlarından kaynaklanan ve normal faaliyetlerin durmasına ve karışmasına neden olan olaylar olarak tanımlamıştır. Özetle, çatışma kavramının tanımında birtakım farklılıkların yarattığı uyumsuzluklara ya da sorunlara vurgu yapılmaktadır.

Bireyler sosyal hayatın her alanında uyum sağlamaları gereken bazı durumlarla karşılaşır. Bu süreçte aldıkları kararlar doğrultusunda üye oldukları her topluluğa uyum sağlama amacıyla olurlar. İnsan yaşantısında katılımcılarda olduğu gibi her birey farklı türlerdeki tüketim ürünleri, ahlaki standartlar, felsefeler, kariyer olanakları, boş zaman aktiviteleri, arkadaşlar ve yaşam biçimi hakkında karar vermek durumundadır (Ertürk 2010: 164).

Ayrıca bazı değerlerin, bireylerin, grupların ya da toplumun tümü tarafından paylaşılmadığı durumlarda değer çatışması ortaya çıkmaktadır (Adak 2009: 22). Çatışma durumları karar verme sürecinde ortaya çıkmakta ve üç farklı biçimde incelenmektedir (Ertürk 2010: 164-165): İlk çatışma biçimi yanaşma–yanaşma çatışması olarak ele alınmaktadır. Bu, bireyin birden çok olumlu durumdan birini seçmek zorunda kalmasıyla ortaya çıkan çatışma türüdür. Diğer çatışma biçimi olan kaçınma–kaçınma çatışması, bireyin birden çok olumsuz durumdan birini seçmek zorunda kalmasıyla ortaya çıkan çatışma türü olarak tanımlanır. Son çatışma biçimi ise yanaşma–kaçınma çatışmasıdır. Bu çatışma biçimi ise hem istenmeyen ve hem de istenilen sonucun aynı anda bir arada olabileceği durum karşısında yaşanmaktadır.

Çatışmanın ortaya çıktığı durumlarda düzeyel farklılıklarla karşılaşmaktadır. Çatışma düzeyleri beş farklı başlık altında incelenmektedir (Ertürk 2010: 166-171): Bu başlıklardan ilki kişinin kendi içinde yaşadığı çatışmadır. Kişi kendi içinde iki farklı çatışma biçimiyle karşılaşabilir bunlar, (a) kişinin kendi davranışları ile daha önceki benliğinin çatışması durumu, (b) benlik yabancılaşmasına eşlik eden içsel kavga kişiyi benlik imajı ile tutarlı davranışlar ve diğerinin kişinin nasıl hareket edeceğine ve düşüncesine ilişkin görüşü ile tutarlı davranışlar arasında seçim yapmaya zorlar. Bu durum kişinin kendi içinde yaşadığı bir diğer çatışma biçimidir. Özellikle ahlaki değerler, yaşamdaki hedefler ve toplumsal baskılar ciddi iç çatışmalara neden olabilir. Diğer bir çatışma düzeyi kişilerarası çatışmadır. Bu, kişilik yapısına ve algılama biçimine bağlı olarak ortaya çıkan bir çatışma biçimidir. İki birey tutarsız bir rol davranışı, daha önceki beklentilere ters düşülmesi, bir farklı konu üzerinde farklı görüş ileri sürülmesi gibi durumlarda çatışma yaşayabilir. Üçüncü çatışma düzeyi grup içi çatışma olarak adlandırılmaktadır. Benzer sosyal değerler, düşünceler, ilgiler ve hedefleri olan bireylerin, tanışma ve ilişkide bulunma olanağı bulunduğu gruplarda, grup hedefleri ile bireysel hedeflerin çatışması sonucu ortaya çıkar. Dördüncü çatışma düzeyi gruplar arası çatışmadır. Özellikle çatışan ilgiler gruplar arası çatışmaya yol açmaktadır. Gruplar arası çatışmalar arttıkça, yabancılaşma ortaya çıkar. Bunun etkisiyle daha fazla grubun ortaya çıkması gibi durumlara karşılaşılabilir. Beşinci ve son çatışma düzeyi ise kurumsal çatışmadır. Kurumsal çatışma, ayrılık için belirlenmiş kurallar ve işlemlere bağlansa da her zaman kurumun normları ve yaptırımları ile ilgili olmak zorunda değildir.

Çatışma türleri ortaya çıkış şekillerine ve taraflarına göre olmak üzere iki başlık altında ele alınabilir (Akova ve Akın 2015: 518). Ortaya çıkış şekline göre çatışma türleri dörde ayrılmaktadır: *Potansiyel çatışma*, çatışmayı ortaya çıkarabilecek nedenleri ifade eder (Koçel 2013: 647). Çatışmayı ortaya çıkarabilecek sebeplerin mevcut olduğunu gösterir. Çatışma durumu gözlemlenebilir olduğu için erken önlem alma yoluyla çatışma başlamadan önlenir. Bu bağlamda, potansiyel çatışma diğer çatışma türleri arasında en kolay yönetilebilecek olandır. *Algılanan çatışma*, algılama farklılıklarından kaynaklanan çatışma tipidir (Koçel 2013: 647). Çatışmayı önleme

konusunda bastırma mekanizması öne çıkan bir çözüm yoludur. Bastırma mekanizmasında iki farklı durumla karşılaşılır; çatışma durumu ya ihmal edilir ya da algılanmak istenmez (Seval 2006: 248). *Hissedilen çatışma*, tarafların kızgın, kırgın, endişeli gibi duygular içinde bulunması durumunda ortaya çıkma ihtimali olan çatışma biçimidir. Belirgin sebeplerden dolayı, hissedilen bir çatışma türüdür (Koçel 2011: 647). *Açık çatışma*, çatışma halindeki taraflar fiilen birbirine ağır sözler kullanma, bilgi ve verileri göndermeme, hatta şiddet uygulama gibi davranışlarda bulunabilir (Koçel 2011: 648).

Taraflarına göre çatışmalar ise beş başlık altında ele alınabilir: *Kişisel (Bireysel) çatışmalar*, bireyin seçenekler karşısında güçlük çekmesi ya da seçim yapamaması durumudur. *Kişisel çatışma*, istenen ya da istenmeyen eşdeğer nesnelere arasından birini veya istenen dururken istenmeyen eşdeğer nesnelere arasından birini seçmek zorunda kaldığında ortaya çıkan tereddüt durumudur (Başaran 2000: 172). *Rol çatışması* ise birey birbiriyle yarışan beklentilerle karşılaştığında ortaya çıkar ve iş görevleri, kaynaklar, kurallar, politikalar ve diğer bireylerarası uyumsuzluğu içerir (Katrinli ve Özmen'den Akt.: Seval 2006: 247). *Bireysel farklılıkların getirdiği duygu, düşünce, inanç, tutum, tercih gibi durumlardan kaynaklanan farklı görüşlerin bireylerarası çatışma'nın kaynağı olabilmektedir* (Üngüren 2008: 882). *Grup içi çatışmalar*, bireylerarası çatışmalara benzese de bireylerarası çatışmalardan farklı olarak grup birliği ve grup düşüncesinin etkisini içermektedir (Akova ve Akın 2015: 521). Bu çatışma tipi, grup üyeleri arasındaki çatışmayı ifade etmektedir. *Gruplararası çatışmalar*, en sık rastlanan çatışma tipidir. Bu tür çatışmaların yönetimi, yönetici için daha zor olabilir çünkü bazen yönetici de bir çatışan gruplardan birinin üyesi olabilir (Akova ve Akın 2015: 521).

Bütün çatışmaların birey ve toplum için zararlı olduğu söylenemez. Çatışma gerekli sosyal değişimi başlatmada, konuları netleştirmede, toplumsal yapıları değerlendirmede, bilim ve teknolojiye ilerlemelerde ve benlik gelişiminde faydalı olabilir. Çatışma sürecince bireyleri olumsuz olarak etkileyecek bazı faktörler de ortaya çıkmaktadır. Çatışma; bireyin benlik imajını zedeler, bireyin beceriler geliştirmesini engeller, toplumun beklentilerine karşı kendisini yetersiz hissetmesine neden olur, kişiliğe saldırılmasına yol açar, güvensizlik ve kuşkuculuk yaratır (Ertürk 2010: 173-188).

Çatışma bir sorun veya değişim için bir fırsat olarak ele alınsa bile doğru bir biçimde yönetilmelidir. Bu aşamada izlenilmesi gereken bazı yollar vardır. Akova ve Akın'a göre (2015: 530), çatışmayı yönetme sürecinde kızgınlığın yatıştırılması ve kontrol altına alınması bir öncelik olarak gereklidir. Çatışmanın kaynağı, taraflar, kapsam bir sonraki aşama olarak ele alınmalıdır. Bu aşamada tarafların çatışmayı olumlu bir biçimde çözebilmesinin ortamı oluşturulmalıdır. Çatışma yönetimi, örgüt içindeki bireyler ya da gruplar arasındaki çatışma seviyesinin kontrol altına

alınması, taraflar arasındaki anlaşmazlık ve huzursuzluğun örgütün yararına olacak şekilde yönlendirilmesi olarak tanımlanabilir (Akkirman 1998: 3).

Thomas ve Kilmann (1) çatışmanın stratejik çözümünü bir matriste toplamıştır: Bunlar; rekabet, iş birliği, uzlaşma, kaçınma ve uyma olarak sıralanmaktadır. Buna ek olarak, çatışma yönetimiyle ilgili stratejilerden bazıları şu şekilde ele alınmaktadır: *Kaçınma stratejisi*, çatışma yaşayan birey ya da grupların yüz yüze gelmek istememeleri veya birbirini görmezden gelmeleri yoluyla ortaya çıkan strateji biçimidir (Yaman ve Türker 2001: 3). *Problem çözme stratejisi* ise kaçınma stratejisinin aksine çatışan tarafların yüz yüze gelerek konuyu açıkça tartışması ve sorunun üzerine gitmesini kapsamaktadır (Atiker 2004: 9). Tekin ve arkadaşları diğer strateji biçimlerini (2012: 4622) "Beş faktör kişilik özellikleri ve örgütsel çatışma yönetimi arasındaki ilişkiler" adlı çalışmalarında aktarmışlardır: *Bütünleşme stratejisi*, açıklık, bilgi değişimi ve her iki taraf için de kabul edilebilir çözüm geliştirmeye yönelik farklılıkların paylaşılmasını içermektedir. *Uzlaşma stratejisi*, ver-al yaklaşımında her iki tarafın tatminine yönelik taviz verilmesini içerir. *Uyma stratejisi*, farklılıkları önemsemeyerek karşı tarafı memnun etmeye yönelik davranışları kapsar. *Hükmetme stratejisi*, kazan-kaybet odaklıdır ve bu stratejide kendi gücünü ve otoritesini kullanarak kişinin kendi lehinde sonuçlara ulaşmasıyla ilgilidir.

Özellikle bireyler açısından çatışma konusunda savunma mekanizmaları başvuru olan yöntemlerden biridir. Bireyler, engellenen hedeflerinin psikolojik etkilerinden ve stresten kendini korumak için savunma mekanizmalarını kullanabilmektedirler. Savunma mekanizmalarının bazıları; yüceltme (sublimation), özdeşleşme (identification), dengeleme (compensation), amacı yeniden yorumlama (reinterpretation), başka şeylerle meşgul olma (flight into activity), saldırma (aggression), bahane yaratma (rationalize), yansıtma (projection), tepki yaratma (reaction formation), baskı altına alma (repression), gerileme (regression), kayıtsız kalma ve çekilme (withdrawal), şakaya vurma (humor), boyun eğme (submission), özgecilik (altruism), suçlama ve karşı saldırıda bulunma (blaming ve counteract), otizm (autism) ve hayal kurmadır (day dream) (Kaldırımçı'dan aktaran Gümüştekin ve Öztemiz 2005: 278). Ölçer'e göre (2013: 282) inkâr (yadsıma), çarpıtma (distortion), bölünme (splitting), ilkel idealizasyon (primitive idealization), değersizleştirme (devaluation), dışa vurma, kilitleme, içe atma, içe kapanma gibi diğer savunma mekanizma türleri de mevcuttur.

### 3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Deneyimleri olduğu gibi tanımlamayı ve açıklamayı amaçlayan nitel araştırmada kullanılan yöntemlerden biri görüşmedir. Görüşme, araştırmanın amaçlarına uygun bilgi toplamaya araştırmacıyla görüşülen kişi arasında soru sorma ve yanıtlamaya dayalı olan etkileşimli bir iletişim sürecidir. Görüşmenin ana hedefi katılımcıların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını açıklamaya çalışmaktır

(Balaban 2012: 142). Görüşmenin sağladığı bilgiler ışığında araştırma nihai sonuca erer.

Niteliksel araştırmada, görüşmeler; veri toplama için baskın bir strateji olabilir veya katılımcı gözlem, belge analizi veya diğer tekniklerle birlikte kullanılabilir. Bütün bu durumlarda görüşme, deneklerin kendi ifadeleriyle betimleyici verileri toplamak için kullanılır; böylece araştırmacı, deneklerin dünyanın bir parçasını nasıl yorumladığına dair bilgiler elde etmiş olur (Bogdan ve Biklen 2007: 103).

Bu çalışmada veri toplanması amacıyla “yarı-yapılandırılmış görüşme” esas yöntem olarak belirlenmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme, incelenmek istenen konu hakkında katılımcılardan aynı türde bilgilerin toplanması amacıyla yapılan bir görüşme türüdür. Bu yaklaşımda görüşme öncesinde, görüşmeciye rehberlik edecek görüşme sorularının ya da konu başlıklarının yer aldığı görüşme formu hazırlanır (Balaban 2012: 145).

Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları, bu araştırmanın literatür taramasına dayanmaktadır. Bu sorular hazırlandıktan sonra, uzman görüşü doğrultusunda gerekli görülen değişiklikler ve düzeltmeler yapılmış ve uygulanmıştır.

#### 4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu çalışmanın bulguları, 10 Mayıs 2017 tarihinde, altkültür temsilcisi Mete Erpek (Joker) ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriler; rap müzik temsilcisinin yaşadığı çatışma düzeylerini, yaşadığı çatışmanın türlerini, çatışmanın olumlu/olumsuz etkilerini ve yaşadığı çatışmaları çözüme/yönetme biçimini ortaya koyacak biçimde çözümlenmiştir.

##### 4.1. Altkültür Temsilcisinin Yaşadığı Çatışma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Altkültür temsilcisi, popülerleşme süreci olarak kabul edilen “O Ses Türkiye” yarışmasında yer alma konusunda, karar aşamasında, yarışma sürecinde ve yarışma sonrasında daha çok kendi içinde yaşadığı çatışma düzeyinden bahsetmiştir. Bununla birlikte grup içi çatışma düzeyine ilişkin karşılaştığı çatışmalardan bahsetmiştir. Temsilci yarışmaya başvuru sürecinde çatışmaya kendini hazırladığını belirtmiştir. Diğer altkültür temsilcilerinden ve dinleyicilerinden gelecek tepkilere hazırlıklı olduğunu söylemiştir. Yarışma sürecinde ise hem altkültür temsilcileriyle hem de popüler kültürün gerekleriyle olan bazı çatışmalar yaşadığını belirtmiştir. Rap müziğin doğası gereği olan küfürlü sözlerin tekrar düzenlenmesi, televizyonda yayınlanabilir şarkıların seçilmesi, rap müziği dinlemeyen insanlara beğendirme çabası temsilcide kazanma hırsıyla birlikte yeni çatışmalar ve kaygılar yaratmıştır. Yarışmanın öncesi ve sonrası, bütün süreçleri ele alındığında ise, temsilci çatışmalara hazırlıklı olduğunu söylese de kendini “dar görüşlü bir rapçi” olarak nitelendiren temsilci, ağır bir vicdani çatışma altında kaldığını belirtmiştir.



Bu tür yarışmalara daha önce de bazı rap müzik temsilcilerinin katılması, yaşadığı grup içi çatışmaların yüksek düzeyle olmamasını sağlamıştır. Temsilci, kendisiyle birlikte yeraltında tanınan isimlerin de onunla birlikte yarışmasının, grup içinde ortaya çıkabilecek gerilimi azalttığını belirtmiştir. Temsilci, dinleyici kitleleriyle arasında bir çatışma yaşanmadığını belirtmiştir. Bu müziği dinleyip çatışma yaşamış olduğu kitle için “kendi fan kitle” olmadığını söylemiştir. Öyle ki çatışma yaşamış olduğu grupla olan çatışmanın yarışma öncesinde de olduğunu belirtmiştir:

“Zaten, yani ben yeraltında böyle, çok böyle “prens” pozisyonunda değildim böyle, “güller tebrikler atılan MC” değilim yani ben. Yani sürekli problemlerim var zaten, ama bu birazcık şey gibi oldu yani “kartları açık oynamak” gibi” (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Temsilcinin, yaşadığı çatışmanın iş yaşamında katkıya dönüştüğünü söylemektedir. Yarışmaya katılmasının insanların kafasında oluşturmuş olduğu “Joker” figürünün tersine bir davranış olduğunu gören, bu yüzden eleştirilen temsilci; bu süreçte alt kültürü yeni tanıyan veya hiç tanımayan bir kitleden de olumlu tepkiler aldığını belirtmiştir. Bu yarışmayı iyi bir noktada tamamladığını düşünmektedir.

#### 4.2. Altkültür Temsilcisinin Yaşadığı Çatışma Türlerine İlişkin Bulgular

Çatışmayı ortaya çıkarabilecek nedenleri ifade eden potansiyel çatışma, gözlemlenebilir olmasından dolayı erken önlem alma yoluyla önlenabilir. Dolayısıyla bu tür çatışmanın daha kolay yönetilebilmesi söz konusudur. Temsilcinin görüşmede aktardığı şu ifadelerden potansiyel çatışma içinde bulunduğu ulaşılmıştır:

“Ben bir MC olarak, tamamen çatışmanın içinde doğdum, kariyerimi orada var ettim diyebilirim yani. Burda çok terim olarak söyleyemeyeceğim ama Rap müzik, kendi içinde barındırdığı imajdan, söylemlerden ve tavırdan kaynaklı zaten toplum içerisinde birçok çatışmaya böyle sebep olan bir kültürdü yani. Kıyafetlerimizden dolayı eleştirildik, dışlandık belki; bunun sebebiyle ailemiz dâhil, yakınlarımız dâhil, böyle “farklı” görüldük insanlar tarafından...” (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Temsilcisi olduğu kültürün bulunduğu topluma ait olmaması (2) sebebiyle, algılanan çatışmaya yönelik sorunlarla da karşılaşan temsilci, bu altkültüre dâhil olmayan kesimle daha çok çatışmayla karşılaştığını belirtmiştir.

Temsilci kendisi gibi icracıların ve dinleyenlerin daha çok kültürel farklılardan kaynaklı bir endişe içinde bulunduğunu belirtmiştir. Buna bağlı olarak hissedilen çatışma durumunun söz konusu olduğu görülmektedir:

“Dinlediğimiz müziği icra eden insanları, o dönem, ergenlik döneminde “idol” olarak görüyorduk ve onlar gibi yapmaya çalışı-

yorduk her şeyi; onlar gibi giyiniyorduk sonuçta, onlar gibi selam veriyorduk birbirimize, onlar gibi tokalaşıyorduk, onların kullandığı kelimelerin anlamlarını merak ediyorduk; bence bizim hissettiğimiz çatışmaya örnektir yani. Çünkü bambaşka bir kültüre sahibiz, alakamız yok, yeni bir şeyle tanışıyoruz ve bunu kendimize sindirirken belli başlı çatışmalar yaşıyoruz” (Metek Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Temsilciler arasındaki rekabet, üstünlük kurma çabası ve “ego savaşları” açık çatışmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Rap şarkı sözlerindeki, sinkaflı sözler açık çatışmanın en belirgin örneği olarak ortaya çıkmaktadır:

“Rap müzik üretenler, buna ben de dâhilim, belli bir aşamadan sonra söylemler, tavırlar, fikirler o kadar net çarpışıyor ki, yani bunun adı zaten, Türkçe Rap’te “disstrack yapmak” ya da “battle” tarzı şarkılar ortaya çıkarmak oluyor. Yani sizi dinleyen insanlara mesajlarınızı verirken, aynı zamanda yanlış olduğunu düşündüğünüz kişi ve fikirler hakkında net eleştiriler yapıyorsunuz....“Kim daha iyi Rap yapıyor?” olgusu var mesela Hiphop kültüründe, “Rapin Kralı”, “Rapin Tanrısı” gibi söylemleri çok duyabilirsiniz o yüzden. Ben bu açıdan kendimi de o şeyin içine katabilirim yani. Benim de mesela, takma ismim “Joker” olmasına rağmen, “Jokzilla” olarak bilinmem, “King Size” olarak bilinmem de bu şarkılardan kaynaklıdır. Yani Rap tamamen bu noktada, yani işler o noktaya geldiğinde ego savaşı haline geliyor. “Kim daha iyi iş yapıyor; kim daha iyi klip çekiyor; kim daha iyi rhyme yapıyor; kim daha iyi, daha hızlı, anlaşılır söylüyor?” gibi durumlar ortaya çıkıyor ve burada çatışma çok keskin yaşanıyor” (Metek Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Yukarıda da belirtildiği gibi, disstrack ve battle tarzı şarkılar aracılığıyla, kimin daha iyi olduğu tartışmalarıyla ve üstünlük belirten birtakım sıfatların atfedilmesiyle yani rap müziğe özgü yollarla temsilciler arasında bir rekabet durumu görülmektedir.

### **4.3. Altkültür Temsilcisinin Yaşadığı Çatışmanın Olumlu/Olumsuz Etkilerine İlişkin Bulgular**

Temsilcinin hayattaki çatışmasını ifade etme biçimi yaptığı müzik türüne yansımıştır. Özellikle rap müzikle birlikte inşa ettiği yeni kimliğin, daha önceki kimliği ile olan çatışması sanatçı için ilham kaynağı olmuştur.

“Ben 2006 yılında, kendi iç çatışmamın dışı vurumunu yaşadım ve “Çatışma” adında bir albüm yaptım ve o dönemde farklı bir “nickname” kullanıyordum ve “Narkoz AKA Stanley” ile “Metek

*Erpek*"in çatışmasını ele alan bir şarkım vardı.... Raple tanıştığım dönemdeki ben"le "şu anki ben" çok farklı yani..." (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Sanatçı ticari kaygıların kendisinde yarattığı çatışmadan fayda sağladığını belirtmiştir. Bazen kendi isteğinden ziyade dinleyicinin isteğine göre şarkılar üretiyor olmak bir çatışma yaratsa da, bunun iş yaşamında bir gelir biçimine dönüşmesi temsilci açısından fayda olarak görülmektedir:

"... aslında kahve sevmiyorum ama insanların kahve sevdiğini bildiğim için bazı şarkılar yapma gereksinimi duyuyorum gibi bir olay oluyor bu da olayın içine ticari kaygılar girdiğinden dolayı, para kazanma gerekliliğinden dolayı; istediğinizi yapma ve ticari kaygılar arasındaki köprüyü, işte teraziyi dengelemek konusunda fayda sağlıyor diyebiliriz yani sonuçta; fayda olarak ortaya çıkıyor" (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Görüldüğü üzere; temsilci, ticari kaygıların kendisini bazı durumlara zorladığını ancak bunun bir çatışma olarak ele alınmasından ziyade ona fayda getirdiğini belirtmiştir.

#### **4.4. Altkültür Temsilcisinin Yaşadığı Çatışma Çözme/Yönetme Biçimine İlişkin Bulgular**

Temsilci iş yaşamında karşılaşmış olduğu çatışmaları yönetme biçimi çeşitlilik göstermektedir. "Hükmetme stratejisi" bu yönetme biçimleri arasında en sık başvurulanı olarak ortaya çıkmaktadır. Temsilci, disstrack (3) türü şarkılarında diğer temsilciler üzerinde hâkimiyet kurma amaçlı sözler yazdığını ifade etmiştir:

"...karşı tarafı rahatsız edecek şeyler söyledim, rakip olarak görebileceğim insanları rahatsız edecek işler yaptım. Bu, onlara "hükmetme" odaklıydı.... Şarkılarda, özellikle disstracklerde, tamamen "hükmetme" odaklı davranıyorum yani; "yok etme" odaklı davranıyorum; "ortadan kaldırma" odaklı ve "kendimi yükseğe taşıma" odaklı davranıyorum diyebilirim." (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Problem çözme stratejisi ise temsilci için bir diğer çatışma yönetme biçimi olarak görülmektedir:

"Eleştirdiğim insanlarla yüzleşme, benim için çok olağan bir şeydi yani. Aynı konserde, onlar hakkında onların da sahne aldığı konserde bulundum, onlarla ilgili şarkıları da performans gösterdim..." (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Bütünleşme stratejisi ise, temsilcinin bir anlamda kullanmak zorunda kaldığı bir yönetme biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Temsilciler arasındaki üstünlük mücadelesinin iş yaşamı ve ticari bağlamda engel oluşturması, temsilciler için çözülmesi gereken bir çatışmayı ortaya çıkarmıştır:

“...dissleştigim bir isimle aynı yoldaydık yani, şöyle diyim: “*Organize Oluyoruz Vol. 3*” projesiydi ve sahne alacaktım. Aldığım sahnede eleştirdiğim ya da rakip olarak gördüğüm ya da şey yani, gerçekten eleştirdiğim insan hakkında söylemler vardı şarkıda ve şu “bütünleşme stratejisi” kapsamında şu oldu yani: bizim orda olmamıza sebep olan prodüksiyon bize şöyle bir teklif sundu yani: “Eğer siz bu işten para kazanmak istiyorsanız, çıkın ve işinizi yapın; eğer para kazanmak istemiyorsanız birbirinizle böyle uğraşarak hem kendinizi hem de para kazanma şansınızı kaybetmek istiyorsanız, buyurun sahne sizin!” dedi.... Uzlaştık ve bu bize para kazandırıyor çünkü, anlıyor musunuz? Çünkü para kazanmayacaksak, yaptığımızın 5 sene sonra pek bir önemi olmayacaktı yani” (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Temsilcinin ifadelerine bakıldığında, iş yaşamında kaçınma, uzlaşma ve uyma gibi stratejilerle karşılaştığı ancak bu stratejilerin kendisinin başvurduğu değil, diğer temsilcilerin başvurduğu çatışma yönetme stratejileri olduğu görülmüştür. Temsilci kaçınma ve uzlaşma gibi stratejilerin de diğer rapçiler tarafından kullanıldığını belirtmiştir.

“X Rapçisisiniz, Y Rapçisi size diss track kaydetti ve sizin hakkınızda bir şeyler, rahatsız edecek şeyler söylüyor. Y Rapçisi, önce bunu duymazdan gelir, bu “kaçınma” olur ki bunun ona biraz daha prim sağlayacağı düşünülür; normalde yani. Fan kitleleri der ki, “X Rapçisi diss yaptı, Y Rapçisi onu sallamadı; X Rapçisi Y Rapçisi seviyesinde bir Rapçi değil.” gibi algılanabilir ama bence böyle değildir.... İnsanlarda da ortaya çıkardığım işler sonucunda belli tepkimeler oldu; yani onlar da söylemlerini değiştirdi; onlar da benle ortak bir paydada buluşma yoluna gittiler” (Mete Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Temsilci dinleyenleri ile bir çatışma içinde olmaktansa, diğer temsilcilerle olan çatışması üzerinden dinleyen kitlesini genişletmeyi denediğini ifade etmiştir. Dinleyiciyle olan çatışmasını tek bir strateji üzerinden değil, hükmetme, kaçınma gibi stratejileri bir arada kullanarak yönetmeyi denemiştir.

“...ben artık 14 yıldır yapıyorum, ben artık ne yapsam, o\*\*\*sam dinlerler” gibi bir algı var, evet; bu gerçek mesela. Bu diğer sanatçılar için de gerçek bir olgu.... Doğru ve gerçek olduğunu düşündüğüm şeyi yapıyorum.... Dinlemeyenleri kazanmaya çalış-

tım; yani X rapçisinin dinleyenlerini kazanmak istiyorsam X rapçisinden daha iyi Rap yaptığımı söyledim ben şarkılarda ve bunu söyleyerek de ondan daha iyi şarkılar yaptığımı düşünüyorum ve bu seçim onlara kalmıştı” (Metem Erpek ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2017).

Temsilci, diğer temsilciler için de geçerli olan bir algı olduğunu, ne yaparsa yapsın dinlenebileceklerini buna rağmen kendi dinleyicisi olmayan kitleyi de kazanma çabası gösterdiğini belirtmiştir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, bulgular üzerinden genel bir değerlendirme yapılmıştır.

## SONUÇ

Rap müzik yapısı itibariyle çatışmaya yatkın bir müzik türüdür. Gerek temsilciler kendi arasında gerekse dinleyiciler üreticilerle çeşitli çatışmalar yaşamaktadırlar. Kültürün mücadeleci yapısı sebebiyle ortaya çıkan bazı ürünler de çatışmayı yaratan, sürdüren ya da çözüme bağlayan bir yapıda üretilmektedir. Bunlardan biri de “disstrack” olarak adlandırılan şarkı türüdür. Rap müziğinin kendi içindeki çatışması haricinde, gerek ortaya çıkış biçimiyle gerekse altkültürel bir öge olması sebebiyle, popüler kültürle olan çatışması da söz konusudur. Dolayısıyla müziğini popülerleştirme yoluna gitmiş temsilciler, bu çatışmanın ortasında kalmakta, karşısında durduğu kültür biçiminin bir parçası olmakla eleştirilmektedir. Bu bağlamda popülerleşme sürecindeki bir altkültür temsilcisi çeşitli çatışmalar yaşamaktadır.

Temsilci için çatışma beklendik bir durum olup, zaten kültürün içinde var olan çatışmalara yenilerinin ekleneceği bilinci doğurmuştur. Popülerleşme sürecindeki temsilci, hem kendi içinde hem diğer temsilcilerle hem de dinleyiciyle olan bazı yeni çatışmalarla karşılaşmıştır. Popülerleşme yolunda, yaşanan çatışma düzeylerine ilişkin varılan sonuca bakıldığında, iç çatışmanın diğer düzeylere baskın çıktığı söylenilebilir. Ayrıca grup içi çatışma da iç çatışma gibi ortaya çıkan bir düzeydir. Ancak bu iç çatışma kadar yoğun biçimde gerçekleşmemiştir. Grup içi çatışmanın çıktıklarına bakıldığında ise temsilci için bu çatışmanın iş yaşamında faydaya dönüştüğü sonucuna varılmıştır. Temsilciyi destekleyen dinler kitlesi bu süreçte onu yalnız bırakmamıştır; yarışma öncesinde çatışma yaşadığı grupla olan ilişkisi aynı biçimde devam etmiştir. Bu anlamda temsilcinin dinler kitle ile yaşadığı çatışma popülerleşme sürecinde olumlu ya da olumsuz bir değişime uğramamıştır.

Popülerleşme sürecinde, alt kültür temsilcisi bazı çatışma türleriyle de karşılaşmıştır. Potansiyel çatışma, içinde bulunulan kültüre yabancı bir kültürün temsilcisi olunması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle imaj, söylem ve tavırlar sebebiyle popülerleşme sürecinde potansiyel çatışma ile karşılaşmıştır. Temsilcisi olduğu kültürün bulunduğu topluma ait olunmaması aynı zamanda algılanan çatışmaya yönelik de sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu alt kültüre dâhil olmayan, yabancı olan toplum kesimi, temsilci ile daha fazla çatışma yaşamıştır. Rap kültürüne dâhil olan ke-

simin daha çok kültürel farklılıklara dayalı endişelerinin hissedilen çatışmaya yol açtığı sonucuna ulaşmıştır. Açık çatışma ise, kültür temsilcileri arasındaki üstünlük rekabetinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumla ise şarkı sözlerinde belirgin biçimde karşılaşmaktadır.

Popülerleşme sürecinde altkültür temsilcisinin yaşadığı çatışma yönetme ve çözme biçimi incelendiğinde, iş yaşamı konusunda, hükmetme stratejisinin en sık başvurulan yöntem olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Tuna ve Türkmen (2015) çalışmalarında, hükmetme stratejisinin baskın ve kinci kişilik tipleri tarafından sıkça kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Rap kültüründeki, egoist ve saldırgan yapının, temsilciyi hükmetme stratejine yöneliyor oluşu, bu sonuçla örtüşmektedir. Diğer kullanılan stratejiler ise problem çözme stratejisi ve bütünleşme stratejisi olarak görülmüştür. Karcioğlu ve Alioğulları (2012) çatışma yönetimi üzerine yaptıkları çalışmada, bir örgüt içinde en fazla başvurulan stratejinin problem çözme olduğu sonucuna varmıştır. Bu bağlamda, problem çözme stratejisinin olumlu sonuçlara ulaşmada etkili olduğu görülmüştür. Kaçınma, uzlaşma ve uyma stratejilerinin ise temsilcinin başvurmadığı yöntemler olduğu görülmüştür. Temsilcinin, dinleyenlerle olan çatışmalarını yönetme konusunda hükmetme ve kaçınma stratejilerini bütünleşik olarak kullandığı sonucuna varılmıştır.

Son olarak, popülerleşme süreci ile birlikte temsilcinin var olan çatışmalarına yenilerinin eklenmesi temsilci için yıkıcı bir durum oluşturmamıştır. Temsilci, bu çatışmaları çeşitli stratejilerle yönetme yoluna gitmiştir. Genel olarak bu çatışmaların iş yaşamına olumlu olarak yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

## SONNOTLAR

- (1) <https://www.skillsone.com/Pdfs/smp248248.pdf> adresinden 03.06.2018 tarihinde ulaşılmıştır.
- (2) Hiphop kültürü, 70'lerin ortasında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış olan bir gençlik altkültürüdür. Bu kültürün bir alt dalı olan rap müzik ilerleyen zamanda popülerleşerek tüm dünyada dinlenen bir müzik türü halini almıştır.
- (3) Disstrack: Rap müzikte, diğer temsilcilere yönelik eleştirilerin dile getirildiği, saldırgan ve aşağılayıcı ifadelerin de bulunduğu stile verilen isimdir.

## KAYNAKÇA

- Adak N (2009) Sosyoloji ve Sosyal Problemler, N Adak (ed), Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler, Siyasal, Ankara, 17-36.
- Akkirman A D (1998) Etkin Çatışma Yönetimi ve Müdahale Stratejileri, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(2), 2-3.
- Akova O ve Akın G (2015) Çatışma Yönetimi, K O Özer, M Hızıroğlu, A Saladamlı (ed), Yönetmel ve Örgütsel Etkinliği Geliştirme Yöntemleri, Adra Yayıncılık, İstanbul, 516-549.

- Atiker M (2004) Çatışma, Konya Ticaret Odası Etüt Ve Araştırma Servisi, Bilgi Raporu, Konya, 1-11.
- Balaban J (2012) Verilerin Toplanması, A Şimşek (ed), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 134-161.
- Başaran İ E (2000) Örgütsel Davranış İnsanın Üretim Gücü, Umut, Ankara.
- Blair M E (1993) Commercialization of the Rap Music Youth Subculture, The Journal of Popular Culture, 27(3), 21-33.
- Bogdan R C and Biklen S K (2007) Qualitative Research for Education: An Introduction Theory and Methods, Allyn & Bacon, Boston.
- Cüceloğlu D (1991) İnsan ve Davranışı, Evrim, İstanbul, 282.
- Erdoğan İ ve Alemdar K (2005) Popüler Kültür ve İletişim (2. Baskı), Erk, Ankara.
- Eren E (2004) Yönetim ve Organizasyon (6. Baskı), Beta, İstanbul.
- Ertürk Y D (2010) Davranış Bilimleri, Kutup Yıldızı, İstanbul.
- Gümüştekin G E ve Öztemiz A B (2005) Örgütlerde Stresin Verimlilik ve Performansla Etkileşimi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(1), 271-288.
- Güney S (2000) Davranış Bilimleri, Nobel, Ankara.
- Karacıoğlu F ve Alioğulları Z D (2012) Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26(3-4), 215 – 237.
- Kelly J (2006) An Overview of Conflict, Dimensions of Critical Care Nursing, 25(1), 22-28.
- Kır B (2016) Alt Kültür Müziği Olarak Rap Şarkı Sözleri Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sos. Bil. Enst., Eskişehir.
- Koçel T (2013) İşletme Yöneticiliği, Beta, İstanbul.
- Ölçer F (2012) Engellenme ve Savunma Mekanizmaları, A Şimşek ve Ö Eroğlu (ed), Davranış Bilimleri, Eğitim, Konya, 275-328.
- Seval H (2006) Çatışmanın Etkileri ve Yönetimi, Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 245-254.
- Tekin Ö A, Turan S N, Özmen M, Turhan A A ve Kökçü A (2012) Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Örgütsel Çatışma Yönetimi Arasındaki İlişkiler: Ankara'daki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama, Journal of Yasar University, 27(7), 4611-4641.
- Tuna M ve Türkmen F (2015) Kişilik Tiplerinin Çatışmayı Yönetme Yöntemlerine Etkisi, [http://isarder.com/2015/vol.7\\_issue.4\\_article03\\_full\\_text.pdf](http://isarder.com/2015/vol.7_issue.4_article03_full_text.pdf), erişim tarihi: 15.08.2017.

Üngüren E (2008) Örgütsel Çatışma Yönetimi Üzerine Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), 1(5), 880-909.

Yaman E ve Türker S (2011) İlköğretim Öğretmenlerinin Çatışma Yönetim Stratejileri ve Öfke İfade Düzeyleri Arasındaki İlişki, Akademik Bakış Dergisi, 23(1), 1-11.